

QADIMGI MISR DASTLABKI SULOLALAR DAVRIDA.

Xo'janiyozov Jahongir Hasanovich

Buxoro davlat pedagogika instituti 2-TAR 23 guruh talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10873058>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Eng Qadimgi Misrning I-sulolasi va Qadimgi Misrdagi din haqida so'z boradi. Shuningdek Qadimgi Misrda Nil daryosining Qadimgi Misr davlatchiligidagi ahamiyati tog'risida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Quyi Misr, Buto, Narmer, Geradot, "Amrat", Negada 2, Ta-kemet, Adjib, Geliopol, Geb, Onufriy, Ta-nuter, Nun.

ANCIENT EGYPT DURING THE EARLY DYNASTIES.

Abstract. This article is about the 1st Dynasty of Ancient Egypt and religion in Ancient Egypt. Also in Ancient Egypt, there is talk about the importance of the Nile River in the statehood of Ancient Egypt.

Key words: Lower Egypt, Buto, Narmer, Herodotus, "Amrat", Negada 2, Ta-kemet, Adjib, Heliopolis, Geb, Onufry, Ta-nuter, Nun.

ДРЕВНИЙ ЕГИПЕТ ВО ВРЕМЕНА РАННИХ ДИНАСТИЙ.

Аннотация. Статья посвящена I династии Древнего Египта и религии в Древнем Египте. Также в Древнем Египте ходят разговоры о значении реки Нил в государственности Древнего Египта.

Ключевые слова: Нижний Египет, Бутто, Нармер, Геродот, «Амрат», Негада 2, Та-кемет, Аджиб, Гелиополь, Геб, Онуфрий, Та-нутер, Нун.

Misr o'zining qadimgi madaniyati boy tarixi bilan boshqa rivojlangan davlatlar orasida yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. Misr tarixida, madaniyatining rivojlanishida Nil daryosining ahamiyati juda katta bo'lgan. Misrning serunum yerlari asosan Nil daryosining oqizib keltirgan tuproqlaridan vujudga kelganligini Yunon tarixchilari va geograflari – Gerodot bilan Strabon ta'kidlab o'tgan edilar. Misrning iqlimi issiq va quruq bo'lishi yomg'ir esa juda kam yog'ishi tufayli dehoqchiligi, xo'jaligi uchun Nil toshqinlarining ahamiyati juda kattadir.

Toshqin vaqtlarida mineral loyqa oqib kelgan va Misr yerlarida o'tirib qolib g'oyat yaxshi og'it xizmatini o'taydi, tuproqni serunum qiladi. Shuning uchun Misr yerlari yuqori hosildor bo'lib yiliga 3 martagacha hosil olingan¹. O'rta yer dengizini qadimgi Misrliklar "Uadj-Ur" (Buyuk yashillik)deb ataganlar. Nil deltasining sharqiy qirg'oqlari Qizil dengizga tutashgan, uni qadimgi Misrliklar "She-Laru"(Laru ko'li) deb nomlaganlar. Qizil dengiz qirg'oqlari esa "Ta-Nuter" sifatida tilga olingan.

Qadimgi Misr tarixida ilk bor sinfiy tabaqalanish mill.avv V ming yillikda Nil vohasining o'zlashtirilishi natijasida vujudga keladi. Sulolagacha bo'lgan davr deb yuritiluvchi mazkur davr, Misr tarixida 2 ga bo'linadi. Bular: 1) "Amrat", (Negada I) va Gerzey (Negada II) madaniyatlari sifatida o'rganiladi. Hunarmandchilik dehqonchilikdan alohida xo'jalik sifatida ajralib chiqti, va natijada Qadimgi jamiyatda mulkiy tabaqalanish jarayoni yanada o'sib boradi.

¹ A.Kabirov "Qadimgi sharq tarixi". -T.: "Tafakkur". 2016-y. B-15-73.

Aynan manashu davrda Nil daryosi qirg'oqlarida ilk davlatchalar (Sepat yoki Nom) paydo bo'ladi. Shu tariqa qadimgi Misrda ilk davlatchilikning paydo bo'lishi uchun zamin yaratildi. Nomliklar soni Nil bo'yi aholisining o'sishi bilan bevosita bog'liq edi. Ularning hududiy chegaralari doimiy tusga ega bo'lmagan. Har bir nom dastlab mustaqil ichki va tashqi siyosat yuritgan. Nil bo'yi davlatchalari "Nomarx"lar tomonidan boshqarilgan. Nomlik o'z gerbi, diniy va siyosiy markazga hamda harbiy qismlarga ega edi. Natijada ichki urushlar (Misrshunoslikda "Nol sulolasi")davrida har bir nomarx oliy hukmronlikka intildi. Umumiy 42 ta nomlik ikkiga ya'ni Yuqori Misr va Quyi Misr davlatiga birlashadi. Yuqori Misr hukmdori oq rangli toj, Quyi Misr hukmdori esa qizil rangli toj kiygan. Madaniy jihatdan bu ikki davlatni bir-biridan farq qilgan deb bo'lmaydi. Ammo dini va siyosiy mafkurasida sezilarli tafovut bo'gan.

Qadimgi iyerogliflarda misrliklar davlatini "Ta-kemet" yoki "Ta-ni" deb ataganlar².

Eramizdan oldingi 3200-yilga kelib Misrda 2 ta podsholik vujudga keldi. Janubda Nubiylar bilan chegarada hozirgi Qohira yaqinidagi deltagacha "Yuqori Misr"ni tashkil etgan va u Xiera Konpolis (Exnab) shahrini poytaxt qilib oldi. Quyi Misr shimolda ya'ni pastroqda joylashgan bo'lib, uncha katta bo'lmagan ammo serhosil yerda joylashgan edi. Quyi Misrning poytaxti Buto shahrida tashkil topgan edi. Ilk podsholikni Misrning Tinis nomligidan (Abidosdan uncha uzoq bo'lmagan hudud)dan chiqqan Menes (Axa yoki Mina) tuzadi. Poytaxtni esa delta yaqinidagi strategik jihatdan juda ham qulay bo'lgan Memfis (Yunoncha Xeliopolis; misrcha Minnefer) shahriga ko'chiradi. 1-sulola fir'avnlari: 1) Menes, 2)Jer (mill.avv 2970-2923-yy). 3)Uadji (mill.avv 2922-2915-yy.) 4)Den (mill.avv 2915-2910-yy.) 5)Adjib mill.avv 2910-2900-yy.) 6)Semerxet mill.avv 2900-2890-yy.) 7)Ka (mill.avv 2890-2864-yy.)lar davrida Misr davlatchiligi asoslari mustahkamlandi. Misr fir'avnlari Den va Adjiblarni yuzlab qullarni narigi dunyoga "Kuzatib" qo'yish uchun ular bilan birga dafn etilganlar. 1 va 2- sulola vakillari Mastaba deb ataluvchi qabrlarga dafn etilganlar. Ko'pincha atrofi toshlar bilan to'silgan mastabalar xom g'ishtdan to'g'ri burchak shaklida tiklangan bo'lib, juda ko'p xonalardan tashkil topgan³. Oddiy misrliklar esa odatda chol'da yuzi sharqqa qaratib qumga ko'milgan. Hukmdor Adjib o'ziga "Nesu-bit" podsholik unvonini qabul qilgan. "Nesu" tushunchasi yuqoridan, hokimyatni otadan o'g'ilga o'tishi va "lit" fir'avn o'limidan so'ng ham hokimyatni tutib turguvchi ma'nolarini anglatar edi. Ya'ni bunda hukmdor o'z og'lida qayta g'aldanishiga ishora qilingan. Ilk podsholik davrida yagona va ko'p sonli davlat apparatni boqadigan davlat yer egaligi shakllangan. Davlat yerlari tashkil etilgan yirik xo'jaliklarda davlatga qaram bo'lgan ishchilar mehnat qilganlar. Davlatga turli soliq va majburiyatlar o'tashga majbur bo'lgan qishloq jamoasi ham mavjud edi. Ilk podsholik davri sug'orish tarmoqlarining rivojlanishi, tosh va mis qurollarning mukammallashuvi, kulolchilik charxining paydo bo'lishi, ayirboshlash savdosining taraqqiy etishi bilan xarakterlanadi. Ilk podsholik davrida omoch paydo bo'lgan. Nil daryosi misrliklarning asosiy suv manbayi bo'lib, ziroatchilikni asosini sug'orma dehqonchilik tashkil etgan. Ekinzorlar Nil daryosi va Fayum suv omboridan suv oladigan kanallar orqali sug'orilgan.

² A.G.Xolliyev."Jahon tarixi".-T.: "Navro'z". 2018-y. B-12-14.

³ X.A.Salohuddinov. "Fir'avnlarni mamlakati". -T.: "Mehnat". 1992-y. B- 3-9.

Ularda bog'dorchilik rivoj topib, shimolda uzumchilikka, janubda esa xurmochilikka katta e'tibor qaratilgan.

Qadimgi Misrda din. Sersuv Nil daryosi bilan muntazam sur'atda sug'orilib turadigan Nil vodiysi serunum tuprog'i dehqonchilik xo'jaligini o'sishini tezlashtirgach qadimgi Misrliklar dinida "Muqaddas yer", "Tabiatning onasi ma'buda" yerning xudosi Geb tog'risida tasavvurlar paydo bola boshlagan. Nilning alluvial vodiysi sharoitida faqat murakkab suniy sug'orish asosidagina dehqonchilik qilish mumkin bo'lgan. Shuning uchun qadimgi Misrliklar Nilni ilohiylashtirishgan. Misrliklar dastlab suv xudosini xudo Nun deb ataganlar. Nil daryosi xudosi esa Xapi de ataganlar qadimgi misrliklar nazarida esa suv ruxlar va suv parilari bilan to'lib toshgan. Ularga suv girdobi xudosi Sobk podsholik qiladi deb bilishgan. Ular Sobkni odam boshli timsox shaklida tassavur qilganlar. Uy hayvonlarini ilohiylashtirish ham qadimgi Misrliklar dinida ahamiyatli bo'lgan⁴. Qadimgi Misr poytaxtlari Memfis va Geliopolda Apis va Mnevis deb atalagan muqaddas buqalar topilgan. Qo'chqor shaklida tasavvur qilingan xudo Xnum ijodiy kuch xudosi hisoblangan. Qadimgi Misrliklar xudolari podshosi bu lochin boshli quyosh xudosi Ra hisoblangan. U suratlarda doimo podsholik ramzi sifatida dumaloq sharda tasvirlangan. Misrliklar fir'avn xudo Ra ning yerdagi farzandi u har kuni oltin qayiqda osmonda sayr qiladi va yerga tushadi deb ishonilgan. Yana Ibis (laylaksimon qush)boshli aql-idrok va yozuv xudosi Taxt, chiyabo'ri boshli mumiyolash xudosi Anubis ko'karib turgan boshqoq shaklida tasvirlangan Unnafar-Onufriy dehqonchilik xudosi va bir qancha xudolar mavjud bo'lgan⁵.

Xulosa

Xulosa o'rnida shuni aytib o'tish joizki, firavnning kuchli hokimiyati orqali tashkil qilingan umum jamoa mehnati bilan misrliklar qulay hayot uchun shart-sharoit yaratishgan. Shu bois, tabiatning daxshatli kuchlari oldidagi qo'rqinch firavnning qudratli hokimiyati, xudolari, ularning ulug'vorligi va qudrati qadimgi misrliklarning dunyoqarashiga singib ketgan. Bu davrda san'atning diniy e'tiqodga qaramligi yaqqol seziladi.

REFERENCES

1. Sh.Ergashev, "Qadimgi sivilizatsiyalar".-T.: "O'zbekiston" 2016- y .B-64-97.
2. A.Kabirov "Qadimgi sharq tarixi". -T.: "Tafakkur". 2016-y. B-15-73.
3. X.A.Salohuddinov "Fir'avnlr mamlakati" .- T.: "Mehnat" . 1992-y . B- 3-9.
4. V.Avdiyev "Qadimgi sharq tarixi". -T.: O'zSSSR "O'rta Osiyo va Oliy maktab" davlat nashriyoti. 1964-y. B-572-593.
5. A.G.Xolliyev."Jahon tarixi".-T.: "Navro'z". 2018-y. B-12-14.
6. Муродов, X. (2022). MUSTAQILLIKNING DASTLABKI YILLARIDA O'ZBEKISTONDA XALQARO TURIZMNING RIVOJLANISHI VA UNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб

⁴ V.Avdiyev "Qadimgi sharq tarixi". -T.: O'zSSSR "O'rta Osiyo va Oliy maktab" davlat nashriyoti. 1964-y. B-572-593.

⁵Sh.Ergashev, "Qadimgi sivilizatsiyalar".-T.: "O'zbekiston" 2016- y .B-64-97.

- муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 1(4), 13-13.
7. Salimovich, M. H. (2022). Tourism Development in Bukhara During the 1990s and Its Problems. *International Journal on Integrated Education*, 5(6), 298-302.
  8. Муродов, Х. (2022, April). СОСТОЯНИЕ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ УЗБЕКИСТАНА НАКАНУНЕ НЕЗАВИСИМОСТИ. In *International Conference on Research Identity, Value and Ethics* (pp. 140-143).
  9. Murodov, H. S. (2023). MARKAZIY OSIYODA RIVOJLANISHNING YANGI TENDENTSIYALARI: QOZOG 'ISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISH VA NAMKORLIK MASALALARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(4), 340-345.
  10. Мурадов, Х. С. (2023). МАРКАЗИЙ ОСИЁДА ТУРИЗМ СОҲАСИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ТАРИХИ (ЎЗБЕКИСТОН МИСОЛИДА). *Educational Research in Universal Sciences*, 2(8), 84-98.
  11. Салимович, М. Х. (2023). REVIEW OF THE HISTORY OF TOURISM DEVELOPMENT IN THE REGION OF UZBEKISTAN. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR*, 1(3), 70-78.
  12. Ashurovich, B. A. (2024). Results of the Archaeological Research Works Carried Out in Bactria. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(3), 113–119. Retrieved from <https://www.inovatus.es/index.php/ejine/article/view/2686>
  13. Bobohusenov, A. (2024). HISTORICAL GEOGRAPHY OF BUKHARA OASIS. *Modern Science and Research*, 3(2), 634–640. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/29429>
  14. Akmal, B. (2024). THE GREAT WALL OF THE EARLY MIDDLE AGES - KANPIRAK WALL. *Modern Science and Research*, 3(1), 694–698. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/28381>
  15. Bobohusenov Akmal. (2023). BUXORO VOHSINING ANTIK DAVRI SHISHA BUYUMLARI. *TADQIQOTLAR*, 25(2), 208–211. Retrieved from <http://tadqiqotlar.uz/index.php/new/article/view/307>
  16. Bobohusenov Akmal Ashurovich. (2023). THE MATERIAL CULTURE OF THE TOMBS OF THE ANCIENT AND EARLY MEDIEVAL PERIOD. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(11), 24–29. <https://doi.org/10.37547/ijhps/Volume03Issue11-06>
  17. Bobohusenov Akmal. (2023). ANTIK VA ILK O'RTA ASRLAR DAVRI MOZOR-QO'RG'ONLARI MODDIY MADANIYATI . *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 35(3), 65–70. Retrieved from <https://www.newjournal.org/index.php/01/article/view/10037>
  18. Bobohusenov Akmal. (2023). ANTIK VA ILK O'RTA ASRLAR DAVRI MOZOR-QO'RG'ONLARI MODDIY MADANIYATI . *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 35(3), 65–70. Retrieved from <https://www.newjournal.org/index.php/01/article/view/10037>

19. Tursunova, M., & Bobohusenov, A. (2023). QADIMGI VARAXSHA DEVORIY GANCH VA LOY BEZAKLARI. *SCHOLAR*, 1(28), 303–308. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10026873>
20. Bobohusenov Akmal. (2023). BUXORO VOHSINING ANTIK DAVRI SHISHA BUYUMLARI. *TADQIQOTLAR*, 25(2), 208–211. Retrieved from <http://tadqiqotlar.uz/index.php/new/article/view/307>
21. Bobohusenov Akmal Ashurovich. (2023). VARAKHSHA MURAL GANCH AND CLAY PAINTINGS. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(12), 48–53. <https://doi.org/10.37547/ijhps/Volume03Issue12-09>
22. Bobohusenov Akmal, & Naimov Ismat. (2023). BAQTRIYANING BRONZA DAVRI ARXEOLOGIYA YODGORLIKLARINING JOYLASHUVI VA MODDIY MADANIYATI. *Innovations in Technology and Science Education*, 2(8), 73–80. Retrieved from <https://humoscience.com/index.php/itse/article/view/557>
23. Bobohusenov A. (2023). BUXORO VOHASINING ANTIK DAVRI YODGORLIKLARI. *SCHOLAR*, 1(28), 298–302. Retrieved from <https://researchedu.org/index.php/openscholar/article/view/5055>
24. Bobohusenov Akmal. (2023). BUXORO VOHASI QOYATOSH SURATLARINING DAVRIY TASNIFI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 29(1), 142–146. Retrieved from <https://newjournal.org/index.php/01/article/view/8667>